

rendezéseket pedig már leszerelték volna. Lengyel Gábor Kálmán-paródiáján nyilván a műszerek sem segíthettek volna. Ő láthatóan nem tud mit kezdeni az operett zenéjével, inkább szegényíti és torzítja, mintsem vele azonos szinten parodizálja. A *Marica grófnő* előadása folyamán látszik, hogy Hupkó István jól elképzelt díszlete a báránnyelűs eget és a síkság búzaföldet idéző tágasságát éppen úgy eszünkbe juttatja, mint a grófi kastélyt, a tükrös, nagyvárosi mulatót pedig éppen úgy, mint a szabadkai szecessziót, de tánckar nélkül a több funkcióra tervezett háttérrel aligha töltheti be szerepeit.

Elképzelhető, hogy a szándékos szegénységnek koncepciót kellene kifejeznie, de a színpadon csak szegénység van, koncepció nincs, vagy legalábbis észrevétlen marad. Régóta nem játszott operettet a szabadkai magyar társulat, egyszerűen mert nincsenek megfelelő énekes színészei, a közönség is elszokott ettől a műfajtól, s a *Marica grófnő* láttán nem is valószínű, hogy újból rászokik. Ha néhány évvel ezelőtt ilyen bemutatót tart a színház, leszedik róla — joggal — a keresztvizet, vagy tudomást sem vesznek róla, most viszont a régieknél semmivel sem jobb, sőt messzemenően gyatrább előadás láttán az itteni és a Vajdaságon kívüli lapok is többnyire lelkesedéssel írnak róla, felfedezik az addig kutyába se vett operettet, s feldicsérik. Ki érti ezt? Vagy túl egyszerű az egész: csak arról van szó, hogy nem az előadás a fontos, hanem az, aki csinálja, akárhogyan is? S a mundér becsülete? Azzal már senki sem törődik?

GEROLD László

K É P Z Ó M Ű V É S Z E T

ZDRAVKO MANDIĆ RETROSPEKTÍV KIÁLLÍTÁSÁRÓL

Zdravko Mandić huszonöt éves alkotómunkásságát mutatta be az a kiállításorozat, amely 1986. november 27-én Zrenjaninban nyílt meg, a tárlatot ez után több vajdasági városban, Zomborban, Szabadkán, Mitrovicán, Pancsován és Újvidéken is bemutatták. Ez év márciusában a szabadkai művésztekedvelőknek nyújtott rendkívüli élményt a Képzőművészeti Találkozó épületének első emeletén, április végén pedig a zágrábi Karas Galériában mutatták be a tárlat anyagát.

Zdravko Mandić 1935-ben született Podkozarjében, Zrenjaninban él és dolgozik. Az Akadémiát 1963-ban végezte el Belgrádban Zoran Petrović tanítványaként, aki a vajdasági művésztelek egyik kezdeményezője volt. Mandić ma az Écskai Művésztelep vezetője. Elvégezte az

Zdravko Mandić: Tisza, 1986

iskola harmadik fokozatát is, Milo Milunovićnál, aki a háború előtt például Ács Józsefnek is tanára volt. Mandić pályája tehát több szállal is a vajdasági művésztelepekhez kötődik, s festészetén a vajdasági táj ihletése érződik.

Habár a *couleur locale*-től viszolyognak a festők, főleg éppen az utóbbi 20—25 évben tartják szinte képzőművészeti vidékiességnek, Zdravko Mandić mégis a vajdasági tájban talál festői ösztönzésre, alkotásai elválaszthatatlanok a bánáti vidéktől, a síkság végtelenjétől.

Tanulmányai befejeztével a „čelebonovići koloritást” s ifjúkori palettájának expresszív nyugtalanságát hozta magával Zrenjaninba, 1960-ban festette meg *Őnarcképét*, 1961-ben a *Vörös fákat*. Hamarosan az ég tágassága válik uralkodóvá a síkság felett, a színek pedig nyugodtabbak lesznek, mintha a belőlük sugárzó fény oldaná fel őket. Az iskolai emlékek és a pannon végtelenségbe merülés ihlette a Todor Manojlović alakját megörökítő, nagyméretű vásznát. „Todor Manojlović alakja ezen a spiritualizált látomáson Aladdin csodalámpájának szellemeként emelkedik a vajdasági síkság fölé. A költő alakja a földiektől megszabadulva lebeg az asztrális, transzcendens felé.” (Jasmina Tutorov

előszava a Zdravko Mandić-kiállítás katalógusához. Savremena galerija, Zrenjanin, 1986)

Ez a festmény fordulópontot jelent Zdravko Mandić munkásságában, attól kezdve vásznait túlnyomórészt a talaj feletti, keskeny térség tölti ki, amelyben bánáti kerek termények, a jellegzetes gömbölyű tökök, dagadt cipők lebegnek, madárijesztők nyúlnak az égbe, ahonnan a később balsejtelmet árasztó galambok zuhannak alá. Ez a balsejtelem az 1975-ben festett *Égő búzamezők* című vásznan bontakozik ki a sárga és vörös színek orgiájában, amelyek felett a kékes füst monumentális felhője dominál. Ez a megrázó kép a vajdasági tájhoz való meditatív közelítésének egyik legnagyobb eredménye. Az 1980-ban festett *Tájkép* a közepén álló két fűzfával szintén drámai feszültségű, s ezt a lefojtott koloritást fejezi ki. A vízparton álló fűzfák a nyolcvanas évek elején a Tiszához vonzották a festőt. Az 1980-ban festett *Hálóak* a szürkés háttérfényben monumentális tömegű, több jelentésű „függönyként” zárják le a horizontot, baljóslatot sejtetve.

Mandić művészetében ekkor a „szürke korszak” következett, amely talán leginkább illik a hangulatok s nem a „programok” festőjének szenzibilitásához. A megadott témára festett képei, *A térben* (1983/84) és *A táj felfedezése* (1984) nem állják a versenyt a megrázó vásznnal, mint amilyen a *Hideg nap* (1983), az *Elmennek az emberek* (1982), a *Hóolvadás* (1986), vagy a *Tisza parti jelenetek*.

A szürkét választva Mandić mintha a magvas, paraszti beszédet választaná. A tömör pásztori szavak, vagy a szántóföldön meggörnyedőknek a szükségesnél nem hosszabb beszéde mintha a sűrített festői kifejezőmód példaképévé és ugyanakkor céljává is vált volna.

Igy keletkezett a kiállítás egyik legmegrendítőbb, az 1983-ban festett *Tisza* című képe. A csónakban szorongó csoport az egybeolvadó víz és ég kékes végtelenjében az ember elidegenedésének és bizonytalan sorsának a látomása.

Az *Emberek* ciklus a folyóval társalgó magányos ember párhuzamként jött létre. Mandić városlakói saját magányuk burkába zárkózottan a nézőnek hátat fordítva várnak a buszra, vagy pedig láthatatlan kerékpárt hajtva sietnek a láthatatlan gyárkapuk felé. Az emberek egyformák, mégis különböznek magukba rejtett sorsuk által. Mint megfagyott madarak serege, úgy álldogálnak, várva, hogy kezdődjék a mindig egyforma, monoton nap.

A kiállításon kevés akvarell szerepel a nagy vásznak számához képest. Az akvarell lehetőségeit próbálgatva Mandić radikálisan csökkentette a jelek számát, s mintha lenyűgözné az akvarellpapír szemcsés fehérsége, csupán a megsejtettnek az asszociációs feszültségét veti papírra, már-már puritán kifejezőmóddal. A vízfesték áttetszősége lehetővé teszi a gondolat továbbvitelét, a csupán jelekkel érzékeltetettnek a továbbépítését, a festékszemcsé, a víz és a papír egybeolvadása ellenállhatatlan kihívás

a festő számára, s Mandić elérte az akvarell lapidáris kifejezésmódjának a magaslatait.

A negyedszázados jubileum kapcsán annyit mondhatunk, hogy reméljük, a festőnek lesz ereje alkotókedvének megújításához. Huszonöt évi alkotómunka nem lehet lezárt kör, bármennyire is megrázóan és feledhetetlenül hat ránk a kiállításon bemutatott „szürke korszak”.

KARTAG Nándor fordítása

Bela DURANCI